

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПРАЦІВНИКІВ МАС-МЕДІА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Макеєва О. М.

*старший викладач кафедри теорії та історії держави та права
Юридичного інституту Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна*

Сьогодні, коли Україна переживає складні трансформаційні зміни у політичному, соціально-економічному та правовому житті, правову культуру можна розглядати як одну з важливих і необхідних умов формування правової держави та забезпечення реалізації прав і свобод громадян.

Актуальність даної проблематики полягає в тому, що підвищення рівня правової культури особистості і суспільства в цілому пов'язане із пошуком відповідних правових засобів і механізмів, удосконаленні законодавства щодо механізму реалізації основоположних конституційних і законодавчих норм, що встановлюють права і свободи людини і громадянина як вищу цінність.

Метою даного дослідження є теоретико-правовий аналіз ролі правової культури працівників мас-медіа в контексті реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Питання реалізації конституційних прав були предметом наукових досліджень українських вчених О. Зайчука, А. Зайця, М. Козюбри, Н. Оніщенко, Ю. Оборотова, О. Петришина, С. Рабіновича, О. Скакун та інших. Як справедливо наголошує Н. Оніщенко, розвиток правової культури зумовлюється історичними, соціально-економічними, політичними умовами, що об'єктивно формуються в суспільстві, ступенем гарантованості державою та громадянським суспільством прав, свобод і законних інтересів людини. В ній відображені цінності європейської правової культури, що втілилися в універсальних принципах гуманізму і справедливості, ідеї народовладдя, рівноправності, невід'ємності і невідчужуваності прав і свобод особи, ідеологічному і політичному плюралізмі [1, с. 6].

Журналістика є формою демократії, її втіленням, а також інструментом, каталізатором демократичного розвитку суспільства. Реалізація концепції громадянського суспільства та правової держави, де мають бути забезпечені права і свободи громадян, можлива на основі демократичних принципів та незалежних засобів інформації. Усвідомлення пріоритетності прав і свобод окремої особистості можливо за умови розвиненої правової культури працівників мас-медіа. Це пояснюється не тільки важливістю і специфікою взаємодії журналістів і суспільства, журналістів і представників органів державної влади, але і формуванням в Україні європейських демократичних цінностей, пріоритетними серед яких є права, свободи та законні інтереси людини.

На думку С. Бобровник, у кожній цивілізованій державі суб'єктивне право має значущість і цінність для конкретної особистості та суспільства лише тоді, коли воно належним чином реалізується [2, с. 73]. Важливою проблемою на сьогодні є проблема реалізації прав на інформацію та свободу слова. Масово інформаційна ситуація в Україні сьогодні відзначається рухливістю і динамізмом, що загалом відбиває зміни й еволюцію всіх сфер суспільно-політичного життя. Нагальною проблемою у сучасному інформаційному правовому просторі є рівень правової культури працівників медіа галузі. Поява або відновлення цензури в Україні на початку ХХІ століття є об'єктивним фактором, пов'язаним з діяльністю влади, слабкістю громадянського суспільства, відсутністю верховенства права, економічною нестабільністю, а також наявністю тіньової сфери політики та економіки. Це, відповідно, призводить до порушення свободи слова, права на поширення та отримання інформації, права вираження своїх поглядів. Такий стан справ зумовлює суспільну потребу в точній та об'єктивній інформації.

У резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи щодо журналістської етики, зазначається, що основним завданням журналіста є реалізація права гро-

мадян на інформацію у відповідності до демократичних цінностей, що виявляється у правдивості і порядності інформації та думок журналістів, несумісності задоволення особистих інтересів. Конституція України гарантує кожному право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, для громадян таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також недоторканість особистого і сімейного життя людини [3].

Правова культура працівників мас-медіа – це глибинне засвоєння засад права і законодавства, переконаність у необхідності їх додержання, уміння користуватися сукупністю правових засобів під час виконання професійних обов'язків у межах компетенції, встановленої законом та іншими правовими актами. За структурою правову культуру журналіста умовно можна поділити на такі елементи: 1) інформаційний або пізнавальний, що характеризує правову освіченість (інформованість), рівень знання та оволодіння журналістом змісту правових норм; 2) оцінно-орієнтувальний елемент, що забезпечує вироблення у працівника мас-медіа поваги до права через розуміння ним необхідності і соціальної корисності правових норм, усвідомлення права як соціальної цінності, необхідність орієнтуватися на правові цінності і правомірні настанови; 3) поведінковий або діяльнісний елемент, що реалізується через діяльність у відповідності до правових приписів, свідоме виконання журналістом вимог правових норм: правомірно поводитися, реалізовувати суб'єктивні права та юридичні обов'язки, вміння користуватися правовим інструментарієм та чинним законодавством у професійній діяльності.

Правова культура є умовою ефективності та безпеки професійної діяльності журналістів. Відтак одним важливим аспектом ролі правової культури працівників мас-медіа є застосування журналістом правових норм під час професійної діяльності. Проте в даний момент застосування найчастіше обмежується незнанням журналістами своїх прав, і взагалі правовою пасивністю та необізнаністю співробітників мас-медіа. Право в цьому питанні здатне виконувати охоронну функцію – захищати журналіста від посягань на його повноваження, на здатність виконувати службові обов'язки. Як наголошується у Всесвітньому індексі свободи слова міжнародної правозахисної організації «Репортери без кордонів» за 2012 рік Україна посіла 126 місце з 179 країн світу в порівнянні з минулим роком Україна стала нижче в рейтингу на 10 позицій і телер за рівнем свободи слова знаходиться між Алжиром і Гондурасом [4, с. 11].

Одержання правових знань громадянами є чи не найголовнішим завданням на сьогодні. Суб'єктами формування правового світогляду та правової культури суспільства є засоби масової інформації. Відповідно, правова культура журналістів характеризується існуючою в суспільстві системою правової інформації і масових комунікацій у сфері професійної діяльності. Ця система складається із засобів масової інформації, каналами яких доводиться до суспільства правова інформація. Цю систему утворюють офіційні друковані видання правотворчих органів, загальна видавнича, в тому числі газетно-журнальна періодика, радіо-канали та телебачення, соціальні мережі, Інтернет-портали.

І саме правова освіта має на меті формування високого рівня правової культури та правосвідомості особи, її ціннісних орієнтирів. Як зазначає Н. Оніщенко, правова освіта може розглядатися як система виховних і навчальних дій, спрямованих на створення умов для формування: поваги до права; власних уявлень і настанов, заснованих на сучасних правових цінностях суспільства; концепцій, достатніх для захисту прав, свобод і законних інтересів особи та правоїрної реалізації її громадянської позиції [5, с. 35].

Отже, правова культура журналістів є важливою умовою забезпечення права на свободу слова та доступу до інформації. Свобода слова та наявність інформаційно-правового простору – головні умови успішної діяльності засобів масової інформації у забезпеченні демократичних перетворень. Критеріями функціонування держави і демократичного суспільства є повага до гідності людини, її незалежності та самобутності, забезпечення прав і свобод громадян, дотримання свободи слова. З метою забезпечення свободи слова працівники ЗМІ повинні мати високий рівень правової культури та виконувати такі завдання: контролю, що передбачає забезпечення прозорості діяльності законодавчої, судової та виконавчої влади різних рівнів, надання інформації, що реалізується через всебічне та об'єктивне інформування громадськості. Важливим обов'язком ЗМІ в демократичному суспільстві є не тільки пропаганда масовій аудиторії загальнолюдських, правових і демократичних цінностей, але і їх захист.

Література:

1. Оніщенко Н. М. Концептуальні засади забезпечення правової культури населення в Україні: наук. доп. / Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, О. Л. Богінч – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 69 с.
2. Бобровник С.В. Конфлікт і компроміс у процесі використання прав на інформацію та свободу слова / С.В. Бобровник // Альманах права. Свобода, рівність і гідність особи в правовій теорії та юридичній практиці. – Випуск 4. – К.: Ін-т держави та права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. – 464 с. – С. 73–77.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141
4. Український медіаландшафт: аналітичний звіт / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, А. Кулакова. – К.: ФКА, АУП, 2013. – 54 с.
5. Оніщенко Н. Правова освіченість у контексті рівнів правової освіти / Н. Оніщенко // Віче. – 2012. – № 23. – С. 35–37.